

МАГІСТЕРІУМ ІЗ НОВОЧАСНОЇ ІСТОРІЇ ЄВРОПИ І УКРАЇНИ (НаУКМА, кафедра історії, 1996 р.)

Дворічна програма формує дослідників вітчизняної історії в її європейському контексті. Фундаментальні засади циклу враховують новітні здобутки науки, увагу зосереджено на узагальнювальних курсах, порівнянні найважливіших феноменів, виявленні першовитоків і аналізі специфічних рис у тенденціях новітнього самовизначення і сучасної ментальності.

Магістрант сполучатиме лекції та проблемні семінари, всіляко заохочуватиметься до самостійності. Залучені фахівці з України і США мають досвід викладання в університетах Європи. Поряд з удосконаленням англійської, буде змога опанувати інші мови. У праці з документальними джерелами буде застосовано методи спеціальних історичних дисциплін.

Програма забезпечить здобуття престижного звання магістра і підставу для захисту кандидатської дисертації, після належних іспитів. Набута кваліфікація дає змогу працювати в наукових установах, навчальних закладах, засобах масової інформації, осередках культури, органах влади і управління, державній адміністрації, політиці, дипломатії тощо.

Перший рік навчання

Іст. 501. Теорія і практика історії (1): вступ до філософії історії. Історіософія. Генеза, школи і напрями. Концепції прогресу. Інтердисциплінарна взаємодія. Стереотипи і міфи. Об'єктивізація. Кінець історії (?). Синхронізованість і порівнювальність процесів. Географічна і тематична засади. Детермінізм і суб'єктивний чинник. Індивід і соціальна група. Мотивованість поведінки. Обґрунтованість і адекватність висновків. Вульгаризація і догматизм. Матеріальна та інтелектуальна історія. Явища і події. Хронологія і періодизація.

Іст. 503. Творення нової Європи (1): Ренесанс. Реформація. Від Середньовіччя, через схоластику до гуманізму. Великі географічні відкриття, наука. Меценати, мистецтво. Універсализація світопізнання. Єресі. Католицизм і протестантизм. Селянські й релігійні війни. Полювання на відьом. Стани і верстви. Соціальні утопії. Химера світової монархії. Від легітимності сюзеренів до ідеї представницького прав-

ління. Криза феодалізму. Міста, комуни, самоврядування. Грошове господарство. Формування абсолютизму. Централізм.

Іст. 505. Історична географія і демографія України. Належність теренів. Еволюція кордонів. Загарбання, угоди. Адміністративний поділ, структура. Експансія Церков, структура парафій. Етногенез. Автохтони, міграції, меншини. Русії природної та примусової асиміляції. Лінгвістичні взаємини. Феномен рухливого кордону. Заселення, внутрішня колонізація. Взаємопов'язаність, особливості субрегіонів. Структура і динаміка. Щільність населення. Соціологічні методи. Віковий, статевий, фаховий, освітній розподіл.

Іст. 506. Розвиток українського суспільства у Нову добу. Від аграрності до урбанізації. Соціальна стратифікація. Майнова диференціація. Харизма влади. Верстви, класи. Магнатерія, шляхта. Роль генеалогії, геральдики. Політичний лад. Устрій держав. Правова свідомість, установи. Конституціоналізм. Взаємини і конфлікти. Інтелектуали. Самоідентифікація. Ремісництво. Міщанство. Самоврядування. Селянство. Пролетаріат. Буржуазія. Локальні риси. Самобутність, вплив супердержав. Порівняння на тлі Європи.

Іст. 507. Семінар: Україна у Польсько-Литовській державі. Київська і Галицько-Волинська спадщина. Велике князівство, Корона. Склад, статус еліт. Династії. Персональна і реальна унія. Річ Посполита обох націй. Елекційність. Сенат, сейм, сеймики. Нові конфесії. Від толерантності до Контрреформації. Ордени, братства. Шкільництво, книгодрукування. Полеміка, компроміси. Роль греко-католицизму. Геополітичні чинники. Ринки, торгівля. Особистість, громада, корпоративність. Повстання, ексцеси. Поділи.

Іст. 502. Теорія і практика історії (2): методологія, методика. Класифікація джерел. Систематизація, добір матеріалів. Визначення вартісності. Техніка. Слов'янська і латинська палеографія. Статистика. Комп'ютерне оброблення відомостей. Застосування спеціальних дисциплін. Значення картографії, топоніміки, гідроніміки. Галузева історія. Проблемний критерій. Персоналії, мемуаристика, біографії. Відомчі, службові, приватні архіви. Літературні та мистецькі пам'ятки. Особисті свідчення, інтерв'ю. Компаративність.

Іст. 504. Творення нової Європи (2): Прогнози, Революції. Енциклопедія. Секуляризація. Плюралізм. Республіканство і бонапартизм. Класицизм і ампір. Монархічна Реставрація. Змови і конспіративні товариства. Конституції. Парламентаризм. Дипломатія, Європейський Концерт. Лібералізм. Патріотизм і націоналізм. Скасування кріпаччини і рабства. Антиклерикалізм. Індустріалізація. Пролетаризація, робітничі рухи. Загальне виборче право. Корпоративність. Синдикалізм. Расизм і шовінізм. Європоцентризм світу.

Іст. 508. Обриси самобутності України в нову добу. Історіографія. Тенденції полеміки. Інтерпретації. Ідеалізація і месіанство. Народництво і державництво. Вульгарна класовість. Українство, малоросійство, хохляцтво. Фальсифікації. Польські, російські й західні концепції. Від заперечення до визнання. Заслуги і вади діаспори. Актуальні питання. Доказовість аргументів. Іноземні джерела. Удостоювання відомчих архівів. Усталені міфи і стереотипи. Комплексність. Від політизації до деідеологізації. Черговість проблем і завдань.

Іст. 509. Семінар: Козацька доба в історії України. Генеза. Соціальний склад. Ватажки. Від сезонності до становості. Реєстр, городове і низове козацтво. Січі. Великий Луг. Кіш, курені. Вольності Війська Запорозькі. Паланки, зимівники. Флот. Зброя, тактика. Ради, старшина. Полки, сотні. Війни, повстання, заколоти. Унікальний феномен автономної державності. Господарство. Дипломатія. Статус гетьмана. Ментальність. Літописання. Козацьке Бароко. Слобідська Україна. Суперечності, деградація, скасування. Легенда.

Іст. 510. Семінар: Україна і Османська імперія. Історія Криму. Степ і Південний берег. Спадок Візантії й Генуї. Улус, Ханат Гераїв. Ясир. Кафа, невільництво. Пашалики, каймаканства, рейаї. Буджак, Єдисан, Акерман. Ногаї, васальні орди. Іслам. Греки, вірмени, євреї, караїми, кримчаки, болгары. Молдова, фанаріоти. Сюзеренітет Порту. Відносини з Річчю Посполитою, Московією, з козацтвом. Російська анексія. Еміграція, депортація. Автономія. Радянський терор. Мотиви передання. Статус в Україні. Курултай, меджліс.

Іст. 511. Україна та імперська Росія. Московія: з-під Орди до Третього Риму. Поліетнічність і мультинаціональність. Самодержавство, православ'я, візантійство. Етапи і форми експансії. Статус України, Польщі, Фінляндії, Кавказу, Середньої Азії. Придушення сепаратизму і провінційного партикуляризму. Інородці, іновірці. Західництво, панславизм. Бюрократизація, уніфікація. Церква. Аграрні реформи.

Земства, лібералізм. Соціальні протести. Революційність, репресії. Чорна сотня. Партії й програми етнічних меншин.

Іст. 512. Українська революція 1917–1921. Визвольні Змагання. Центральна Рада. Автономія. Народна Республіка. Інтервенція більшовиків. Незалежність. Брестський мир. Австро-німецька окупація. Гетьманат. Інтервенція Антанти. Листопадовий зрив. Злука. Західноукраїнська Республіка. Румунізація Буковини і Бессарабії. Закарпаття: від Угорщини до Чехословаччини. Отаманщина. Польсько-український союз. Війна з Радянською Росією, Ризький мир.

Іст. 513. Семінар: Історія єврейства в Україні. Етапи імміграції. Розподіл. Автаркія юдаїзму. Кагал, секти. Штатл, вплив. Межа осілості. Від ремесла, крамарства, лихварства до індустрії й банківництва. Роль у революції. Погроми. Сіонізм. Інтернаціоналізм. Зв'язки за кордоном. Роль у комуністичному будівництві. Нацистський голокост. Радянський антисемітизм, мотиви. Роль Ізраїлю. Виїзд, відмови. Сучасні міжетнічні відносини. Викриття стереотипів. Відродження культури і релігії. Українська юдаїка. Перспективи взаємин.

Іст. 514. Семінар: Історія жіноцтва. Питома вага у суспільстві й виробництві. Родина. Майнові права. Культ дами. Приклади гінекокрації. Статева експлуатація і дискримінація. Сфери самовияву. Статус у православ'ї, католицтві, протестантизмі, юдаїзмі, ісламі, індуїзмі, цивілізаціях Далекого Сходу і Африки. Освіта, самоусвідомлення. Суфражизм. Фемінізм. Емансипація. Виховання і охорона здоров'я. Захист дитинства. Організації й рухи. Участь у політиці й житті держав. Специфіка становища в Україні. Актуальні процеси.

Другий рік навчання

Іст. 515. Проблема імперії у нові часи. Стимули: сировина, стратегія, робоча сила, еміграція, місіонерство, цивілізаторство. Іспано-португальський, голландський, британський, французький колоніалізм. Інтелектуальна і технічна експансія. Японія і Східна Азія. Панісламізм, пантюркізм. Месіанство панамериканізму. Глобальність пангерманізму. Расизм, месіанство. Архаїзм дуалістичної Австро-Угорщини. Суперечливість Росії. Сфери впливу, інвестиції, напівколонії. Режим капітуляцій, імунітети, екстериторіальність. Бази.

Іст. 516. Розбудова націй Східно-Центральної Європи. Слов'янське Відродження від філології до політики. Австрославизм. Весна Народів. Угорська революція. Лібералізм і автократія. Про-

блема малих народів. Балканізація. Світова війна, крах імперій. Лімітрофи. Санітарний Кордон. Мала Антанга. Нацизм і фашизм: окупація, колабораціонізм, орієнтація рухів Опору. Народні демократії, Варшавський пакт. Обмежений суверенітет, інтернаціоналістські інтервенції. Суверенізація. Демократизація. Паралелі й перспективи.

Іст. 517. Семінар: Україна і Габсбурзька монархія. Етапи творення і сенс конгломерату. Королівство Галичини і Лодомерії, колонізація, міжетнічне балансування. Будителі. Герцогство Буковина, вплив німців і румунів. Аграрні рухи. Руська Рада, Собор, Матиця. Архаїстичний дуалізм. Угорська Русь: мадяризація. Єврейський чинник. Від русинства і москвофільства до українства. Концепція П'ємонту. Греко-католицтво. Кооперація, Економіка. Просвіти. Соколи. Політичні партії, спілки. Січові Стрільці.

Іст. 518. Семінар: Економічна історія України. Географія. Природа. Сировина, корисні копалини. Мережа комунікацій. Трудові ресурси, відносини. Позаекономічний примус. Вільнонаймана праця. Ремесла, промисли. Ярмарки, транзит. Транспорт, залізниці, водні шляхи. Енергетика. Гірничодобувна і важка індустрія. Оброблювальні галузі, легка промисловість. Мілітаризація, конверсія. Регіоналізація. Товарообмін. Підпорядкованість. Самозабезпечуваність. Фінанси. Зовнішня торгівля, ринки. Еволюція інфраструктур.

Іст. 519. Семінар: Українська еміграція і діаспора. Чинники, мотиви. Переселення в Російській імперії. Малиновий, Сірий, Зелений клин. Вийзд з Австро-Угорщини, Польщі, Закарпаття і Буковини. Наслідки поразки у Визвольних Змаганнях. Інституціоналізація. Освіта, культура. Спадок, фермент самозбереження. Архіви. Церкви. Переміщені особи. Табори. Працевлаштування. Фракції. Тероризм. Радянські депортації, новобудови. Цілина, Північ. Винародовлення, асиміляція на Сході. Зв'язки. Осередки. Зворотний вплив.

Іст. 520. Творення нової Європи (3): цивілізація ХХ сторіччя. Еклектизм. Електрика, радіо. Хімізація. Соціал-демократія. Велика війна. Комунізм. Автомобілізація. Авіація. Конструктивізм. Велика Депресія. Авторитаризація. Друга світова війна. Ядерна зброя. Локальні конфлікти. Залізна завіса. Холодна війна. Деколонізація. Третій Світ. Блокова стратегія. Атлантизм. Спільний ринок. Космонавтика. Генетика. Екологія. Неоконсерватизм. Інтеграція. Роль США. Інформатика. Постіндустріальне суспільство.

Іст. 521. Семінар: Україна під радянською владою. Ілюзії суверенітету. Військовий кому-

нізм. Нова економічна політика. Великий терор. Розстріляне Відродження. Колективізація, голодомори. Партократія. Геноцид. Депортації. Мобілізація. Репресії. Відлига. Русифікація. Етноцид. Диспропорції економіки. Питома вага в Союзі. Меліорація, атомна енергетика. Екоцид. Чорнобиль. Догматизм. Номенклатура. Дисидентство. Правозахисництво. Жупел буржуазного націоналізму. Фікція міжнародної політики. Криза.

Іст. 522. Семінар: Західна Україна 1921–1953. Переподіли. Інтернування. Пацифікації. Режим санації на Кресах. Культурна автономія. Аграрні рухи, осадництво. Безробіття, страйки. Легальні партії. Комунисти. Націоналізм: агітація, тероризм. Підкарпатська Русь, Карпатська Україна. Румунська і угорська окупація. Колаборація. Друга світова війна. Підпілля, повстанський рух. Етнічні конфлікти, депортації. Повстання в ГУЛАГу. Репресії, радянська Церква в катакомбах. Самосвідомість. Передумови відродження і визволення.

Іст. 523. Семінар: Типологія тоталітаризму. Передумови. Втрачені покоління. Терор. Іредента. Пропаганда. Більшовизм, фашизм, нацизм. Класова боротьба. Расовий геноцид. Однопартійність. Елітні формації. Служби безпеки. Культ вождя, дуче, фюрера. Внутрішні чистки. Різновиди в Піренейських, Придунайських та інших країнах. Аналоги в Азії. Мілітаризація. Агресія. Рухи Опору. Нюрнберзький процес. Денацифікація. Відлиги і рецидиви. Неофашизм. Сучасні модифікації в Росії, Європі, Латинській Америці тощо.

Іст. 524. Семінар: Демократизація Східно-Центральної Європи. Геронтократія та її безвихідь. Солідарність. Утопія Перебудови. Націонал-комунізм. Пліуралізм. Легалізація партій, Церков. Оксамитові революції. Перевороты. Крах соціалістичної співдружності. Дезінтеграція Радянського Союзу, Чехословаччини, Югославії. Україна: суверенізація і незалежнення. Співдружність незалежних держав. Реваншизм. Шантаж. Переорієнтація. Інфляція. Безробіття. Сепаратизм. Монархізм. Приватизація. Пріоритети і орієнтири.

Іст. 525. Підсумкова магістерська праця: Оригінальна тема і джерела. Індивідуальний керівник у кожного магістранта. Затвердження кафедрою і Радою магістерія. Статті, виступи на конференціях. Керування семінарами бакалаврату. Огляд, аналіз, критика історіографії. Логічність, послідовність, аргументованість, самостійність. Доказовість, ілюстративність, компаративність. Основа кандидатської (перспектива докторської) дисертації. Захист на кваліфікаційній комісії магістерія. Інавгурація.